

S T U D I E R I
G Ö T E B O R G S
B Y G G N A D S H I S T O R I A

FÖRE 1814

Ett bidrag till svensk
stadsbyggnadshistoria av

ARVID BÄCKSTRÖM
filosofie licentiat

*Akademisk avhandling
som med vederbörligt tillstånd kommer att för vinnande
av filosofisk doktorsgrad framställas till offentlig
granskning å Göteborgs Högskolas lärosal
nr 10 lördagen den 5 maj 1923 kl. 10 f. m.*

Stockholm 1923

DICKSONSKA
FOLKBIBLIOTEKET
GÖTEBORG

FACKSAL 5

MAGASIN

PIc

Raseringskontraktet 1807¹. (Fig. 56).

Sedan Kongl. Majjt, enligt til mig aflåten Nädig Skrifwelse af den 17. December förledit är, i Näder förordnat, at Götheborgs Stads Fästning, såsom nu mera til sitt ändamål ofjenlig kommer at raseras, och Staden på detta sätt utwidgas, samt Kongl. Majjt allernädigst förklarar, at denna Rasering, hwaraf flere fördelar Staden tillskyndas, kommer at skie på Stadens bekostnad, hwilket ock Staden med underdånig beredwillighet antagit; så har Kongl. Majjt uti ytterligare Nädig Skrifwelse af den 26. sistlidne Augusti, med wisse jämnkningar och tillägg allernädigst behagat gilla de vilkor, som jemte en insänd af Stads Architecten Fortifications Capitainen Carlberg författad Plan Charta och Dessein til Stadens utwidgande och nya anläggningar så inom som utom Staden, wid den i Näder beslutade Raseringen å Stadens sida i underdånighet blifwit föreslagne, och har Kongl. Majjt äfwen i Näder updragit mig, at å Dess Höga wägnar Contract härom med Staden afsluta, i underdånigst följte hwaraf detta Contract härmedelst warder stadgat som följer:

1:mo Kongl. Majjt, som i Näder för godt funnit, at jemte de kring Staden särskilt anlagde Försvarswärk, af sjelfwa Stadens Fästningswärk endast komma at bibehållas den wallen, som ligger emot Stadens Redd, hwartil äro at räkna FästningsLinierne ifrån och med Badstufwe Bastionen til och med Bastionen S:t Erik, uplåter i Näder til Staden alla de öfrige Fästningswärken emot Hisingen och Landsidan, utgiörande Nio Bastioner med mellanliggande Courtiner, nemligen Gustavus Primus, Johannes Rex, Carolus Rex, Gustavus Magnus, Johannes Dux, Carolus Dux, Christina Regina, Regeringen och Hållgården, tillika med de fem Ravelinerne Prins Fredrich, Prins Gustaf, Prins Carl, Prins Ulric och Prinsessan Hedvig, hwilka alla äro uti Raseringen inbegripne, så wäl som Contrescharpen eller betäcktä wägen och Glacinen utan före desse wärk jemte CommunicationsLinien, likasom murarne på Lilla Otterhålls berget, formerande 3:ne små Bastioner med courtiner dem emellan, samt Courtinen intil Badstufwe Bastionen, hwarå Carlsporr nu befinnes, äfwen kommer at raseras.

2:do Raseringen af alla desse Fästningswärk blifwer Staden skyldig på dess egen Kostnad sålunda wärkställa, at Fästningswallarne mot Landsidan först raseras, och at början dermed giöres på ömse sidor af Kongs- och Drottning Portarne, men wallarne, som ligga ått Hisingslandet, blifwa de sidsta som företagas.

Raseringen kommer at skie på det sättet, at utanwärens Grafwar fyllas med utan wärens jord massor, samt Hufwudwärens Jordmassa planeras inåt Bastionernes gorger, kommandes wåta grafwen at bibehållas och tjena til omhågnad omkring Staden, och iakttages härwid, at Hufwärens murar ej rifwas djupare ned än at utplaneringen blifwer å niveau eller likswarande mot Larmgatans Horizont, då den qwarliggande undre delen af muren kommer at tjena til Qvaimur emot Fästningsgrafwen och betäckas med samma Cordon haller, som där förrut varit. De i Bastionerne Carolus Rex och Carolus Dux warande hwälfde Gallerier och Casematter under wallgångarne hwilkas hwallhufwor öfwerstiga Larmgatans högd, böra äfwen rifwas så långt ner som nödigt är för samma högd, och det öfriga igenfyllas. Istället för de nu warande Jordwärs Facerne, Flanqverne och Courtinen af Poligonen emellan Bastionerne Gustavus Primus och Johannes Rex komma at giöras Qvaimurar emot Elfwen för mera bestånd i framtiden, hwilka Qvaimurar anläggas i Alinement med Facerne, så at Courtinerne och Flanqverne försvinna. För öfrigit gäller wid Raseringen af Ravelinernes murar och bröstwårn det samma som om hufwudwårken sagt är, at de planeras til lika högd med betäcktä wägen och Ravelinernes gorger.

3:tio Utanföre Kongs Porten kommer, i stället för nu warande Trädbryggan, en Chaussée at anläggas til ärforderlig bredd, och som Fästningsgrafwen blifwer at ansee lika med de öfrige Stadens Canaler, samt på inre sidan får sin qvaimur af den qwarliggande delen utaf Fästningsmuren, så skal äfwen på yttre sidan af samma graf en Qvaimur giöras, och grafwen uprännas til nödigt djup för trafiqven med Fartyg och Båtar, kommandes wäl denna graf eller blifwande Canal at gå uti in- och utgående winklar efter nu warande Fästnings Polygonerne, til bibehållande af inre Qvaijen, som formeras af hufwudwårkets murar, fotade på Rostwårk och pålar af blockar

¹ Fastställt av Gustaf IV Adolf, Halmstad slott den 11 dec. 1807.

och groft timmer; men i stället för den nu warande til det mästa af jord och hwass upgrundade grafwen utanföre Bastionerne Christina Regina och Regeringen kommer Canalen från Ravelinen Princessan Hedvig at göras i 2:ne linier til utloppet i Elfwen, hwilken Canal å ömse sidor med Qvaimurar bör försees, samt utanföre utloppet mot Elfwen upmudras en Bassin för inlöpande Fartyg, hwilken Bassin å ena sidan försees med Qvaimur, motsvarande nya Järnvägsqvaijen å andra sidan, kommande på det stället där Canalen löper ut i Bassinen, öfwer vägen til Masthugget at göras en brygga av sten med en bred öfning och Klaff mitt på, lika med Tyska och Kämpbryggorne inne i Staden, så at Båtar och små Fartyg med master kunna ifrån Elfwen löpa upp ända til den Chausséen, som anlägges utanföre Kongsporten, på hwilken Chaussée wäl ej någon dylik Klaff kan göras i anseende til wattuledningsrören, som där äro lagde öfwer Fästningsgrafwen, dock bör för passagen af Båtar med nedfällde master en hwälfd öfning göras på Chausséen och wattuledningsrören läggas i sjelfwa Chausséen, samt ledas wid sidan af hwalfwet på lika sätt som å Leijone Bryggan i Staden. Emellan Bassinen och Masthuggswägen upfylls och planeras en beqwämare Lastage plats til ut- och inlastning af de Fartyg, som löpa in i Bassinen.

4:to Jämwal måste de nu warande förfallne jordwårks Faussebraijerne framför Courtinerne och Flanqverne af 5 poligoner försees med Qvaimurar mot Fästningsgrafwen, til förekommande at samma graf, sedan den blifwit til sin behöriga djuplek upräsad, icke må af desse Jordmassor framdeles upgrundas, blifwandes altså Faussebraijerne äfwensom Bastionerne lika med Larmgatans Horizont, hwarigenom tillika winnes mera utrymme för Stadens utwidgande innom Fästningsgrafwen. De smale Canalerne, som på 2:ne ställen passera Faussebraijerne och communicera wattnet från Fästningsgrafwen til Ostra och Wästra Hamnen, warda bibehållne, dock at de ändras til rätta linier.

5:to Wid Raseringen af communicationsLinien, som går emellan Ostra och Wästra Haga, göres en Canal, som leder wattnet från Fästningsgrafwen til nu warande Capunieren, hwilken borttages, och i stället formeras en wattreservoir, til mycken nytta för Innewånarne i denna Förstad, i synnerhet wid upkommande eldswådor. Til förekommande av detta wattnets Stagnation tjena de genom Haga löpande små wattubäckar.

6:to Undantagande grafwarne framför Ravelinerne Prins Fredrich och Princessan Hedvig (de enda som äro med contre murar försedde och kunna tjena till inläggning af Timmer och wårk) komma de öfrige Ravelins grafwarne, som til det mästa äro upgrundade, at igenfyllas och upplaneras lika med betäckta vägen och Ravelins gorgerne, hwartil jord ärhålls af Ravelins bröswårnen och Wallgångarne samt den jord och mudder, som utur hufwudgrafwen uptages, och bör fyllningen för mera fasthets skull til en del blandas med gråsten, som bekommes af Glacins bröswårnet; men som påfyllningen och utplaneringen ej allenast på desse utan ock de öfrige ställen af Fästningswårken nödwändigt måste taga någon sättning, så kommer Staden at efterföljande åren genom ny påfyllning en sådan sättning utjämna.

7:mo Det utrymme, som innom Staden winnes genom Fästningswårkens Rasering är af Plan Chartan med dess beskrifning närmare at intaga; Den wisar ej allenast Qvaimgatan utmed Fästningsgrafwen, som går rundt omkring ifrån Masthuggs vägen ända til Drottninge porten, utan ock Dessenien til Gator och bebygde Tomter i de raserade Bastionerne, samt 2:ne tilämnade mot Torg, det ena til höger om Kongs porten i Bastionen Johannes Dux, det andra til vänster om Drottninge porten i Bastionen Johannes Rex. Chartan uplyser äfwen huru af utrymmet utmed Fästningsgrafwen med tiden kan formeras en Förstad, sträckande sig i en böjning från Bastionen Johannes Rex til Ostra Haga förbi communications linien til Masthuggs vägen och nya bryggan, samt huru den kan indelas til Gator och bebygde Tomt kvarter, då gräns linien rättas emell Heden, så at de nu på Glacinen befintlige in- och utgående vinklar försvinna.

8:vo Af Stadens nu warande 3:ne Portar bör den af huggen Sandsten, reveterade och i Architecturisk smak utförde Kongsporten, hwaruti äfwen rum för wårken å ena och Arrestanter å andra sidan äro inrättade, ostörd bibehållas, och utanföre denna Port emellan sjelfwa Porten och Chausséen göres en Plan, innestängd af murade Pelare med Jerngaller, hwaremot Drottninge porten, som är af ganska Simpelt utseende, nedrifwes och en annan Port i bättre smak efter föreställande Ritning med tiden upföres, utan före hwilken Port äfwen blifwer en Plan, som omgifwes af ett jern Staqvet. Det af sten upförde Corps de Garde innanföre samma Port bibehålls tils vidare, men kommer at borttagas och inrättas i sjelfwa porten när den ombygges. Då

tinen, hwarpå Carls Port befinnes, kommer at raseras, upføres denna Port i en bättre skepnad å det ställe Chartan utwisar längre ut öfwer vägen til Masthugget innan för den i 3:dje puncten omtalte bryggan, och göres i eller bredwid samma Port ett nödigt Corps de Garde eller Wakt-hus, alt efter den Ritning som til Porten framdeles kommer at författas.

Hwad angår Stora Boms bryggan så underhålles den med sina Klaffar hädanefter som hittils för Kongl. Majjts och Kronans räkning, såsom hörande til den Fästnings Linea emot Stadens Redd Kongl. Majjt i Näder befalt böra bibehållas; men Lilla Boms bryggan, belägen öfwer de til Staden uplåtna Fästningswärl, blifwer Stadens skyldighet at widmakthålla.

Beträffande Land Tullarne, så komma, i den mån Fästningswallarne warde raserade och Staden blifwer mera öppen samt flere anstalter i afseende på Tullbewakningen och Kongl. Majjts der-warande Höga intresse torde blifwa angelagne, de ytterligare stängsel byggnader eller nu warande Tullhusens flyttning, som i sådant ändamål til äfwentyr skulle af Styrelsen öfwer Tull-wärket framdeles finnas oumgängeligen nödige, at på Stadens egen kostnad wärkställas och under-hållas.

9:o Efter det Fästnings wärken äro Raserade kommer en Allée eller Prömenade åt Landsidan omkring Staden at anläggas; Och som den inom Fästningsgrafwen på flere ställen skulle blifwa couperad, så kommer den at gå utanför samma graf samt sträcka sig ifrån Masthuggs vägen til Canalen, som ifrån Fattighuset löper in til Stadens Sluss, öfwer hwilken Canal göres en brygga til den där bredwid warande stensatte vägen, så att de promenerande kunna komma ifrån Drottningens Porten ända til Carls Port och så twärt om, blifwandes denna Allée äfwen tilgängelig genom vägen från Kongs Porten. Chartan utwisar huru Alléen icke anlägges närmast Fästnings Grafwen eller utmed en der intil formerad Qvadj Gata, utan är först ett kvarter til nya Tomter eller Förstad utstakadt, och utanföre denna tilärnade nya Förstad, sedan en Gata blifwit lemnad af ärforderlig bredd, kommer Alléen af ungefärligen 3000 alnars längd at anläggas, hwilken göres både för åkande och gående, således med fyra trädrader, och skal denna Allée ärhålla tillräckelig bredd, så at Trädaderne deruti för åkande och ridande blifwa åtminstone på tjugo alnars afstånd ifrån hwarannan planterade, och i afseende på de å Chartan projekterade och under N:o 96. upritade Bosqvær, där Kongl. Majjt i Näder funnit utrymmet fullkomligen medgifwa at göra en beqwämare och täckare anläggning, skall det åligga Staden, at enär med planerings arbetet så wida hunnit, at början med denna anläggning skal göras, til utförande deraf från Kongl. Majjts Öfwer Intendents Embete begiära och Kongl. Majjts Nädiga pröfning understålla en efter sednare tidens smak lämpad Ritning. Uti sjelfwa Alléen planteras icke det wanliga Pil-trädet utan andre prydelige Trädsorter, och göres början med Alléens anläggning wid Sluss Canalen, hwarifrån den fortsättes til Masthuggs vägen, i den mån Raseringen och utplaneringen af Fästningswärken på denna sträckning medhinnes, hwarunder den wärkstälde Trädplanteringen altid underhålles, äfwen som Staden skall åligga at hela Alléen, sedan den en gång blifwit färdig, alt framgent wid makt hålla.

10:o De Embets och Tjenstemän af Kongl. Fortificationen, som här i Göteborg äro commenderade och tjenstgörande, skola, ifrån och med nästa år, då de genom Fästningswärlens öfwerlemnande til Staden komma i mistning af det Wallhöö, som dem på deras inkomster warit anslagit, af Staden njuta årlig ärsättning för en sådan sin förlust, hwilken ärsättning i brist af annat åsämjande, bestämmes til ett medium af de sidsta fyra åren, på hwilka detta Wallhöö å allmän Auction warit uplåtit, och kommer denna ärsättning at räcka så länge, tils desse Embets och tjenstemän antingen blifwa flyttade til annan ort, eller eljest från deras nu innehafwande tjenester afgå.

11:o Emot föregående förbindelser å Stadens sida låter Kongl. Majjt, då Contractet nu tager sin början, til Staden öfwerlemna alla de Fästningswärl, som enligt första puncten under Raseringen äro inbegrepne, med derå wäxande Träd, samt tilhörande Portar och Sortier med mera, i det stånd altsammans nu befinnes, så at Staden i Näder tilägnas alt wirke och Jern i nu warande Fästningsbryggor, all Grästen samt Materialpersedlar af gammalt Tegel, Trädwaror och förefinnes jemte fallebomarne, hwilket alt Staden äger at på bästa sätt sig til nytto använda; äfwen som, då alt vidare behof af Stora Otterhällsberget nu för Fästningen uphörr, Kongl. Majjt i Näder förklarar hela detta berg, derå flere Stadens Innewånare efter sednaste eldswådan uppfört större och mindre Stenhus och Korswärls byggnader, för Stadens egentliga tilhörighet.

Punkt 9

Efter det Fästnings värken äro Raserade kommer en Allée eller Promenade åt Landsidan omkring Staden at anläggas; Och som den inom Fästningsgrafwen på flere ställen skulle blifwa couperad, så kommer den at gå utanför samma graf samt sträcka sig ifrån Masthuggs vägen til Canalen, som ifrån Fattighuset löper in til Stadens Sluss, öfwer hwilken Canal göres en brygga til den där bredewid warande stensatte vägen, så att de promenerande kunna komma ifrån Drottning Porten ända til Carls Port och så twärt om, blifwandes denna Allée äfwen tilgängelig genom vägen från Kongs Porten. Chartan utwisar huru Alléen icke anlägges närmast Fästnings Grafwen eller utmed en der intil formerad Qyaj Gata, utan är först ett kvarter til nya Tomter eller Förstad utstakadt, och utanföre denna tilämde nya Förstad, sedan en Gata blifwit lemnad af ärforderlig bredd, kommer Alléen af ungefärligen 3 000 alnars längd at anläggas, hwilken göres både för åkande och gående, således med fyra trädrader, och skal denna Allée ärhålla tillräckelig bredd, så at Trädraderne deruti för åkande och ridande blifwa åtminstone på tjugo alnars afstånd ifrån hwarannan planterade, och i afseende på de å Chartan projekterade och under N:o 96. upritade Bosqvéeer, där Kongl. Majjt i Nåder funnit utrymmet fullkomligen medgifwa at göra en beqwämare och täckare anläggning, skall det åligga Staden, at enär med planerings arbetet så wida hunnit, at början med denna anläggning skal göras, til utförande deraf från Kongl. Majjts öfwer Intendents Embete begiära och Kongl. Majjts Nådiga pröfning underställa en efter sednare tiders smak lämpad Ritning. Uti sjelfwa Alléen planteras icke det wanliga Pilträdet utan andre prydelige Trädsorter, och göres början med Alléens anläggning wid Sluss Canalen, hwarifrån den fortsattes til Masthuggs vägen, i den mån Raseringen och utplaneringen af Fästningsvärken på denna sträckning medhinnes, hwarunder den wärkstälde Trädplanteringen altid underhålles, äfwensom Staden skall åligga at hela Alléen, sedan den en gång blifwit färdig, alt framgent vid makt hålla.

12:o Wakthusen eller Corps de garderne uti Ravelinerne Prins Fredrich och Prins Carl samt Corps de Garderne innan före Carls Port och i Bastionen Regeringen jemte Corps de Gardet wid Lilla Bomen komma äfven at Staden tilhöra; men desse Corps de garder kunna likwäl icke til Stadens disposition öfwerlemnas förr än flyttning af den här i Garnizon förlagde Artillerie Troupp samt den nu härstädes warande Artillerie förräder för sig gått, lika som

13:o De Material och Batterie Bodar af Korsswerke med Bräder beklädde, hwilka til förwarande af Artillerie förräde äro upförde uti de under Raseringen inbegrepne Bastioner, dessförinnan ej eller kunna utrymmas och afrödjas.

14:o Alla på Fästningens ofwannämnde til Rasering afstådde grund warande bebyggde eller obebyggde platsar, som bliwit uplatne at enskilde personer at innehafwas, tils Kongl. Maijt och Kronan dem sjelf behöfde och begagna wille, blifwa nu Stadens ägendom, som genom Fästningswärbens öfwerlemnande komma i besittning af Kongl. Maijts och Kronans Höga rätt, samt följakteligen äger om samma platsar disponera.

15:o I den mån Raseringen och utplaneringen hinna wärkställas må Staden få til ewärdelig ägo utan hembuds skyldighet, til den mästbjudande försälja alla de Tomter innom Fästningsgrafwen, som, efter det Torg och Gator enligt Plan Ritningen äro utstakade, blifwa öfrige til bebyggande. Dock få inga andre än grundmurade Stenhus enligt Stadens Byggnings-Ordning derå upföras för hwilka Tomtören och andre afgifter til Staden lika med öfrige Husen i Staden betalas, på det genom et mindre kostsamt byggnadsätt å desse Tomter eller andre förmoner de flere efter eldwådorne ännu ödeliggande Tomter i Stadens gamla Qwarter icke måtte lemnas obebyggde.

Nya Tomtqvarteren utom Fästningsgrafwen måge äfwen, alt som Rasering och planering samt Qvairmurens upförande styckewis avancerar, til mästbjudande uplätas; Dock endast til Arrende på wissa år at nyttjas til Trägårdar och Plantager samt innesängas med öppna Staqveter eller Häckar; men uttryckeligen förbjudes, at intil sjelfwa Staden innom Grafwen blifwit bebyggd, några Hus antingen af Sten, Träd eller Korsswerke måge på sådana nya Tomter eller Platsar utom Fästningsgrafwen under Arrende tiden upföras, utan endast ett litet flyttbart Korsswerks Hus med halfstens muring i rutorne antingen til Lusthus eller wakthus för den som har nödig wärd och tillsyn öfwer Trädgården eller Plantaget, och måge desse Arrenden, sedan de til ända lupit, efter sig då företeende omständigheter, antingen prolongeras eller platsarne å nyo til den mästbjudande uplätas, dock icke på mer än tio år, och samma Arrenden således aldrig blifwa perpetuelle, hwarigenom den i framtiden tiltänkte nya För-Staden skulle förwandlas til många små Landerier, utan böra Tomterne då först til ewärdelig ägo få försäljas, när omständigheterna medgifwa at de måge med Hus Bebyggas.

16:o Til lättnad och biträde wid Raserings arbetet bewiljar Kongl. Mait i Näder, at Staden må ärhålla arbets manskap af något Indelt Regemente emot enahanda wilkor, som då slikt manskap för Kronans räkning til Fästnings arbete är commenderadt, äfwen som det tillåtes staden, at til detta arbete nyttja de i Fästningen warande arbetsfångar, emot det Kronan undfår ärsättning för fånge underhållet, och Fångarne tildelas den bestädde arbets skillingen. Wid arbetets början äger Staden at hos Kongl. Maijt i underdånighet begiära ärforderligt arbets manskap, och hwarje derpå följande år i October månad til Kongl. Maijt inberätta, hwilka Raserings arbeten under den sednast förlutna arbetstiden blifwit wärkstälde, samt hwilka påföljande Sommar tilärnas, äfwen som at då upgifwa styrkan af därtill ärforderligt manskap.

17:o Så fort sig giöra låter och aldrasidst innom tre månader efter detta Contracts afslutande bör Staden giöra början med Raseringen på sätt i andra puncten sagt är, warandes Kongl. Maijts Nädiga wilja, at så framt Staden må ärhålla de wilkor, som för Raseringen af Fästningswärbens på sätt här ofwan stadgas, faststälde blifwit, bör denna Rasering wara fullkomligen wärkstälde innom Tio års förlopp.

Götheborg den 19 October 1807.

Å Kongl. Maijts och Kronans Vägnar

J: F: CARPELAN
(Sig.)

Underskrifne behöfven utsedde Götheborgs Stads Deputerade ingå och på Stadens vägnar
antaga detta Contract, med förbindelse å Stadens sida, at det samma til alla delar fullgiöra ut Supra.

Å Magistratens Vägnar

HANS HUMMEL F. G. KALL JOH. MINTEN

Å Borgerskapets Aldstes Vägnar

ANDREAS ANDERSSON ANDS NYSTEDT BENED. FALCK
GUST. H. ERMAN JOH. WEDBERG

Å Stadens öfrige Husägares och Innewånarens Vägnar.

W. CHALMERS N. BJÖRNBERG F. M. ÅKERMAN
ARWID WALLERIUS AND. SIGNEUL LUDWIG DEMLING
OTTO GAMMELIN NICOLAUS HULTMAN

O
 Andersson Konge Mönigt; uti gik till enig upplämnad Wändig Kläif,
 och påt us den 17. Decembors följande års; i Wändas förord-
 nade; och Götterborgs Stads Rådsherring, såsom en annan till
 sitt inderwärdt och jantig, domman och raserad, och Wändas pän daltin,
 samt i de midigaste, samt Konge Mönigt i alla mündigste förordna,
 med; och danna Rasering, hvar och flara förordna Wändas,
 till följande, domman och förti pän Wändas bådoförord, hvar och
 och Wändas med inderwärdig bådoförordig och mündigste; så som,
 Konge Mönigt och i gll. hvar och Wändig Kläif påt us den 20.
 följande Augusti, med eni för jantidningarna och tilling och
 mündigste bådoförordig gillet det i midt, samt jantid och inderwärd
 och Architekton Fortifications Capitainen Carlberg förordna
 och Hans Charta och Postens till Wändas och i midigaste och
 enig och mündigste jantidningarna för inderwärd och Wändas, och i mid
 och i Wändas bådoförordna Raseringens och Wändas förti i inderwärd,
 och i midigaste bådoförordna förordningarna, och Hans Konge Mönigt
 inderwärd i Wändas mündigste enig, och i de öfsta hvar och enig,
 Contract hvar och Wändas mündigste; i inderwärdigste följa,
 hvar och daltin Contract hvar och enig och i inderwärd förti som,
 följa;
 Hans Konge Mönigt, samt i Wändas för ord förti; och jantid,
 och hvar Wändas för ordig och mündigste för ordna och inderwärd, och påt
 och Wändas Rådsherring, och i inderwärd domman och bådoförordna
 och

Handwritten text in German, likely a historical document or letter. The text is written in a cursive script and covers the majority of the page. It contains several lines of text, including what appears to be a date: "den 19. October 1807".

Handwritten signature or name, possibly "Karl von...".

Handwritten text, possibly a name or title, located below the seal.

Small handwritten notes and a library stamp at the bottom left corner of the page.

Small handwritten signature or name at the bottom right corner.

Vredensborgs borgens äfverste hofthekens Allt. Deputerade,
 i ämbet och på Årskontoret i ämbets- och i utrikes ämbet,
 för ämbets- i Årskontoret i ämbet, och i utrikes ämbet,
 gånge ut. S. 1700.

Co. Registrations Uingman,

Mauritsius J. G. Nylund, Bt. Minton

Co. Uingman i Uingman, Uingman,

Andreas Andersson, A. L. Nyström, Samuel Falck

Gust. M. Petersen, Joh. Weiberg

Co. Uingman i Uingman, Uingman, Uingman,

M. Chalmers, M. Björnberg, M. Therman

Anna Kallander, And. Sjöman, Sidsig Sjöman

Otto Gammelin, Nicolaus Hiltman